

নৱম অধ্যায়

পৰিয়ালৰ অৰ্থ পৰিচালনা

(Management of Family Income)

৯.১ পাতনি (Introduction) :

আগৰ পাঠটিত টকা পইছা বা আয়ৰ বিষয়ে গম পাইছা আৰু এইটোও ধৰিব পাৰিছা। ব্যক্তিৰ লক্ষ্য পূৰণৰ এক মাধ্যম হ'ল 'টকা-পইছা' বা 'অৰ্থ সম্পদ'। তোমালোকৰ মা-দেউতা বা পৰিয়ালৰ আন মানুহে, সপ্তাহ বা মাহত তোমাক জেপখৰচ (Pocket money) দিয়ে, যাৰ সহায়েৰে তোমালোকৰ স্কুল, কলেজৰ অহা-যোৱা খৰচ, বন্ধুৰ বাবে উপহাৰ (gift) কিনা, টিফিন খোৱা, প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰী কিনা ইত্যাদি অৰ্থাৎ তোমালোকৰ 'জেপ খৰচ'ৰ পইছা পৰিচালনা কৰা। এইদৰে একোটা পৰিয়ালতো পৰিয়ালৰ আয় বা অৰ্থ পৰিচালনা কৰা হয়, যাতে পৰিয়ালৰ প্ৰয়োজন সমূহ পূৰণ কৰাৰ লগে লগে, নিৰ্দ্ধাৰিত লক্ষ্য সমূহতো উপনীত হ'ব পাৰে।

এই পাঠটি পঢ়ি তলত দিয়া বিষয়সমূহ জানিবলৈ সক্ষম হ'বা।

(ক) পৰিয়ালৰ আয় ব্যয়ৰ বাবে কৰা পৰিকল্পনা বা 'বাজেট'

(খ) 'বাজেট' কৰাৰ লক্ষ্য আৰু গুৰুত্ব

(গ) বাজেট কৰাৰ বিভিন্ন 'ঢাপ' বা 'স্তৰ'সমূহ

(ঘ) হিচাপ ৰখাৰ গুৰুত্ব আৰু বিভিন্ন পদ্ধতি

(ক) পৰিয়ালৰ আয় ব্যয়ৰ বাবে কৰা পৰিকল্পনা বা 'বাজেট' :

আয় সুচাৰুৰূপে চলাবলৈ অৰ্থাৎ ব্যয় কৰিবলৈ আগতিয়াকৈ কৰা পৰিকল্পনাকে 'বাজেট' কোৱা হয়। বাজেট শব্দটোৰ আভিধানিক অৰ্থ হ'ল 'আয় ব্যয় সম্বন্ধীয় বিৱৰণ' অৰ্থাৎ আয়ক ব্যয় কৰিবলৈ কৰা আগতীয়া পৰিকল্পনাই হ'ল 'বাজেট'। যেতিয়া এই পৰিকল্পনা এটা পৰিয়ালৰ বাবে কৰা হয় তাক পাৰিবাৰিক বাজেট বুলি কোৱা হয়।

'বাজেট'ক আয় ব্যৱহাৰৰ এক বৃত্তিয় সঁজুলি বুলিও জনা যায়। কোনো কোনোৱে বাজেটক অৰ্থ (Money) সঠিককৈ ব্যয় কৰাৰ "পথ প্ৰদৰ্শক" বুলিও ক'ব বিচাৰে। এই উদাহৰণটোৰ দ্বাৰা বাজেট বুজিবলৈ সহজ পাবা। ধৰা তোমাৰ দুইজনী বন্ধু 'লীনা' আৰু 'বীণা' হোষ্টেলত থাকি তোমাৰ শ্ৰেণীতে পঢ়ে, দুয়ো গৰাকীৰে ঘূৰৰ পৰা মাহটো চলিবৰ বাবে সমান পইছা আছে। তুমি মন কৰিছা যে লীনায়ে সদায়ে পোৱা পইছাৰে গোটেই মাহটো সুন্দৰকৈ চলায় থাকে, কিন্তু বীণাৰ সদায়েই নাটনি হয়, আনৰ পৰা ধাৰ কৰিব লগাত পৰে। এনে কিয় হয়? ভাবি চোৱাচোন। যদি তুমি মন কৰা, গম পাবা হয়তো লীনায়ে পোৱা

পইছখিনি সুন্দৰকৈ ক'ত ক'ত খৰচ কৰিব তাৰ বাবে আগতীয়াকৈ ভাবি ভাগ কৰি পেলায়, আৰু সেই পৰিকল্পনা মতে খৰছ কৰে। আনহাতে বীনায়ে তেনে কোনো পৰিকল্পনা নকৰে, পইছা পোৱাৰ লগে লগে খৰছ কৰে, ধাৰ মাৰে, প্ৰয়োজন নোহোৱা বস্তুও কিনে বা ভাল লগা বস্তু দেখিলেই লগে লগে কিনি পেলায়। ফলত মাহৰ শেষৰ পিনে নাটনি হয় আৰু বন্ধুৰ পৰা ধাৰ ল'ব লগাত পৰে।

এতিয়া নিশ্চয় 'বাজেট' কি ধৰিব পাৰিছা সেয়েহে বাজেটৰ সংজ্ঞা এনেদৰে দিব পাৰি।

বাজেট হ'ল এটা নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ আনুমানিক আয় ব্যয় কৰিবলৈ আগতিয়াকৈ কৰা এক পৰিকল্পনা।

পৰিয়ালৰ বাজেট হ'ল এটা পৰিয়ালত নিৰ্দিষ্ট সময়ত হোৱা আয় ব্যয় কৰাৰ বাবে আগতিয়াকৈ কৰা পৰিকল্পনাৰ লিখিত বিৱৰণ।

বাজেটৰ মূলনীতি হ'ল 'আয় চাই ব্যয় কৰা' অৰ্থাৎ 'ব্যয়' পৰিমাণ 'আয়' পৰিমাণৰ তলত ৰখা।

বাজেটৰ প্ৰকাৰ (Types of budget) :

- (ক) বাহি বাজেট (Surplus budget)
- (খ) ঘাটি বাজেট (Deficit budget)
- (গ) সমতায়ুক্ত বাজেট (Balanced budget)

(ক) বাহি বাজেট (Surplus budget) : এইখন হ'ল এনে এক বাজেট য'ত নিৰ্দিষ্ট সময়ত হ'ব লগা আনুমানিক ব্যয়, হ'বলগীয়া আয়তকৈ কম হয় অৰ্থাৎ আয়ৰ পৰিমাণ, ব্যয়ৰ পৰিমাণতকৈ অধিক তেনে বাজেটত বাহি বাজেট বুলি কোৱা হয়। উদাহৰণ স্বৰূপে ধৰা তোমালোকৰ পৰিয়ালৰ মাহেকত আয় ৩০,০০০ (ত্ৰিশ) হেজাৰ টকা। কিন্তু হ'ব লগা ব্যয় হৈছে ২৩,০০০ (তেইশ) হেজাৰ টকা। তেতিয়া মাহে ৭,০০০ (সাত) হেজাৰ টকা বাহি হয়। এনে

বাজেটৰ দ্বাৰা সঞ্চয় কৰিবলৈ সুবিধা হয়। প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীৰ লগতে লক্ষ্য পূৰণ কৰিব পাৰি।

(খ) ঘাটি বাজেট (Deficit budget) : তোমালোকে ঘাটি বাজেট শব্দটো নিশ্চয় শুনিছা। প্ৰত্যেক বছৰতে চৰকাৰে দেশৰ বছৰেকীয়া বাজেট কৰে তেতিয়া এই শব্দটো উল্লেখ কৰা বাতৰি কাকতত নিশ্চয় পাইছা বা ৰেডিঅ', টেলিভিছনত শুনিছা। ই হ'ল এনে এক বাজেট য'ত আয়ৰ পৰিমাণতকৈ আনুমানিক ব্যয়ৰ পৰিমাণ বেছি হয়। ধৰা এটা পৰিয়ালৰ আয় ৩০,০০০ টকা কিন্তু ব্যয় হয় ৩৫,০০০ হেজাৰ টকা, তেতিয়া পৰিয়ালটোৰ ৫,০০০ হেজাৰ টকাৰ ঘাটি হয়। তেনে ক্ষেত্ৰত পৰিয়ালটোৱে পৰিস্থিতি নিয়ন্ত্ৰণৰ বাবে সঞ্চয়ৰ টকা ব্যৱহাৰ কৰে বা ঋণ ল'ব লগাত পৰে। সেয়েহে এনে বাজেটৰ পৰা পৰিয়ালৰ লাভ নহয়।

(গ) সমতায়ুক্ত বাজেট (Balanced budget) : এনে বাজেট আনুমানিক আয় আৰু ব্যয় সমান হয়। অৰ্থাৎ আয় আৰু ব্যয়ৰ মাজত পাৰ্থক্য নাথাকে। ধৰা এটা পৰিয়ালৰ আয় ৩০,০০০ হেজাৰ টকা আৰু ব্যয়ও ৩০,০০০ হেজাৰ টকা সেয়েহে এনে বাজেটৰ পৰা 'লাভ' বা 'লোকচান' একো নহয়।

(খ) 'বাজেট' কৰাৰ লক্ষ্য আৰু গুৰুত্ব (Objective and Importance of budget) :

(i) বাজেট কৰাৰ বিভিন্ন লক্ষ্য (Objective and Planning budget) :

পৰিয়ালৰ বাবে বাজেট কৰোতে কেতবোৰ লক্ষ্য বা উদ্দেশ্য আগত ৰাখি কৰা হয়, সেইবোৰ হ'ল—

(ক) আয় চাই ব্যয় কৰা অৰ্থাৎ পৰিয়ালৰ খৰছৰ পৰিমাণ আয়ৰ তলত ৰখা।

(খ) অদৰ্কাৰী বা অলাগতিয়াল ব্যয় কৰ্তন কৰাটো হ'ল আন এক লক্ষ্য।

(গ) পৰিয়ালৰ সদস্যসকলৰ প্ৰয়োজন সময়মতে, সঠিকভাৱে পূৰণ কৰাটো হ'ল বাজেট কৰাৰ আন এক লক্ষ্য।

(ঘ) পৰিয়ালৰ হুস্মান্যাদী আৰু দীৰ্ঘম্যাদী লক্ষ্যসমূহ পূৰণ কৰা। উদাহৰণ স্বৰূপে এটা পৰিয়ালৰ নিজাকৈ 'ঘৰ' বা ফ্লেট এটা লোৱা বা সকলো ল'ৰা-ছোৱালীকে উচ্চ শিক্ষা দিয়াটো লক্ষ্য হ'ব পাৰে। এই লক্ষ্য পূৰণৰ বাবে আগৰে পৰা সজাগ হৈ পৰিয়ালৰ আয় 'বাজেট' কৰি পৰিচালনা কৰিব লগাত পৰে। আৰু লক্ষ্য পূৰণত সহায় হয়।

(ঙ) 'সঞ্চয়' কৰাৰ লক্ষ্যৰেও বাজেট কৰাৰ প্ৰয়োজন হয়।

(ii) বাজেট কৰাৰ গুৰুত্ব (Importance of Planning Budget) :

পৰিয়ালৰ মাহিলি আয়, ব্যয় কৰাৰ বাবে 'বাজেট' কৰি ল'লে পৰিয়ালটোৰ বিভিন্ন ধৰণৰ সহায় হয় সেইবোৰ হ'ল—

(ক) পৰিয়ালৰ বিভিন্ন শিতানৰ বাবে খৰচ ধাৰ্য কৰিলে, সুচাৰুৰূপে ব্যয় কৰাত সহায় কৰে।

(খ) ভৱিষ্যতৰ বাবে 'সঞ্চয়' কৰাত যথেষ্ট সহায় কৰে। কিয়নো বাজেট প্ৰস্তুতি কৰোঁতেই সঞ্চয়ৰ শিতানত আছুতিয়াকৈ অৰ্থ ধাৰ্য কৰিব পাৰি।

(গ) বাজেটৰ যোগেদি অৰ্থাৎ বাজেট কৰিলে পৰিয়ালৰ পৰিশোধ কৰিবলগীয়া 'কৰ' (Tax) বিল, ধাৰৰ কিস্তি আদি সময়মতে দিব পাৰি।

(ঘ) বাজেটে সকলোকে বিশেষকৈ গৃহিণী গৰাকীক 'সু-গ্ৰাহিকা' হোৱাত সহায় কৰে।

(ঙ) ব্যয়ৰ পৰিকল্পনা কৰাৰ ফলত, আয় কেনে ধৰণেৰে ব্যয় হৈছে তাৰ বিষয়ে সকলোৱে জানিব পাৰে অৰ্থাৎ খৰচৰ দিশসমূহৰ স্বচ্ছতা ৰাখিব পাৰি আৰু ভৱিষ্যতৰ বাবে পৰিকল্পনা কৰাত সহায় হোৱাৰ লগতে, সকলোৰে মাজত এক সু-সম্বন্ধ গঢ়ি উঠাত সহায় হয়।

(চ) এই বিলাকৰ উপৰিও বাজেটৰ সহায়েৰে ব্যয় সংকোচন কৰাতো সহায় হয়। কলত ঋণ লোৱাৰ পৰাও দিৰত ৰাখিব পাৰি।

ওপৰত উল্লেখ কৰা দিশবোৰ যদি ভালকৈ লক্ষ্য কৰা তেতিয়া দেখিবলৈ পাবা বাজেটে কিমান ধৰণেৰে আমাক সহায় কৰে।

(গ) বাজেট কৰাৰ বিভিন্ন 'চাপ' বা 'স্তৰ' সমূহ (Steps in planning budget) :

এখন বাজেট কৰোঁতে বিভিন্ন স্তৰ অনুসৰণ কৰিবলগীয়া হয়, সেই স্তৰসমূহ হ'ল—

(i) প্ৰথমে পৰিয়ালটোৰ নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা সামগ্ৰী আৰু সেৱা সমূহৰ তালিকা প্ৰস্তুত কৰা।

(ii) দ্বিতীয়তে মাহটোত বা সেই সময়ছোৱাত পৰিয়ালটোলে অহা সকলো উৎসৰ আয় হিচাপ কৰি মুঠ আয়ৰ পৰিমাণ উলিয়াই ল'ব লাগিব।

(iii) প্ৰত্যেক শিতানত হ'বলগীয়া আনুমানিক ব্যয়ৰ পৰিমাণ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি, সৰ্বমুঠ ব্যয়ৰ পৰিমাণ উলিয়াই ল'ব লাগিব।

(iv) চতুৰ্থতে, আনুমানিক 'আয়' আৰু 'ব্যয়'ৰ মাজত সমতা স্থাপন হৈছে নে নাই অৰ্থাৎ আয়ৰ পৰিমাণ, ব্যয়ৰ পৰিমাণৰ লগত মিলিছেনে, বেছি বা কম হৈছে নেকি তাক লক্ষ্য কৰিব লাগে।

(v) বাজেটখন প্ৰস্তুত কৰাৰ পাছত, সঠিক হৈছে নে নাই তাক চকু দিব লাগে অৰ্থাৎ বাজেটখনত সকলো শিতান সামৰি লোৱা হৈছে নে নাই, সেই দিশটো মন কৰিব লাগে। যদি কিবা ভুলকৈ হয় বা সামগ্ৰীৰ দামৰ সাল-সলনি হ'লে, পূৰণ কৰিব পাৰিবনে নোৱাৰে ইত্যাদি দিশবোৰ চাব লাগে।

তোমালোকে বাজেট প্ৰস্তুত কৰাৰ স্তৰ কেইটাৰ বিষয়ে গম পাল। এখন বাজেট তৈয়াৰ কৰিব পাৰিবানে? যদি তোমাৰ পৰিয়ালত বাজেট তৈয়াৰ

পৰিয়ালৰ অৰ্থ পৰিচালনা

কৰাৰ কোনো অভ্যাস নাই, তেনে ক্ষেত্ৰত মা-দেউতাক বাজেট প্ৰস্তুত কৰাত সহায় কৰিব পাৰা।

এটা পৰিয়ালৰ মাহেকীয়া বাজেটৰ এখন আৰ্হি বা নমুনা তলত দিয়া হৈছে।

ধৰা, বৰুৱা পৰিয়ালৰ পিতৃ-মাতৃ দুয়োজনেই চাকৰিয়াল নিজৰ ঘৰত থাকে, ঘৰটোৰ এটা অংশ ভাড়া লৈ দিয়ে। ল'ৰা-ছোৱালী দুটা, ল'ৰাটোৱে

হোষ্টেলত থাকি পঢ়ি আছে আৰু ছোৱালীজনীয়ে স্থানীয় কলেজত বাছেৰে অহা-যোৱা কৰি পঢ়ি আছে, পৰিয়ালৰ তিনিওজনেৰ একোটাকৈ ম'বাইল ফোন আছে, বৰুৱা আৰু তেওঁৰ পৰিবাৰে স্কুটাৰেৰে অফিচলৈ অহা-যোৱা কৰে, বৰুৱাৰ ঘৰত তেখেতৰ মাকো থাকে সেয়েহে পৰিয়ালটোৰ মুঠ সদস্যৰ সংখ্যা হ'ল— পাঁচজন,

পৰিয়াললৈ অহা আয়ৰ পৰিমাণ হ'ল—

বৰুৱাৰ—	২৫,০০০	টকা	(মাহেকত)
পৰিবাৰৰ—	১৬,০০০	"	"
ঘৰ ভাড়া—	৩,০০০	"	"
মুঠ—	৪৪,০০০	টকা	

পৰিয়ালৰ বিভিন্ন শিতানত হ'বলগীয়া ব্যয় হ'ব—

খাদ্য—	১৮,০০০	টকা
গৃহ (চাফ-চিকুণ কৰা, লাইটৰ বিল)—	২,০০০	"
কাপোৰ-কানিৰ—	৮০০	"
শিক্ষাত—	১০,০০০	"
যাতায়ত—	১,৫০০	"
ফোনত—	১,৫০০	"
বাতৰি কাকত, আলোচনী—	৩০০	"
স্বাস্থ্য—	১০০০	"
ফুৰা-চকা, চিনেমা আদি আমোদ	১০০০	"
সঞ্চয়	৪,৫০০	"
অন্যান্য খৰচ (গেচ, উপহাৰ, দান)	২,৫০০	"
সঞ্চয়	১০০০	"

ওপৰত উল্লেখ কৰা বিভিন্ন শিতানত ব্যয়সমূহ আনুমানিক ধৰা হৈছে।

(ঘ) হিচাপ ৰখাৰ গুৰুত্ব আৰু বিভিন্ন প্ৰণালী
(Account Keeping) :

পৰিয়ালৰ অৰ্থ পৰিচালনাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা আন এক সঁজুলি হ'ল— হিচাপ ৰখা অৰ্থাৎ যিমান পৰিমাণৰ অৰ্থ ব্যয় কৰা হয়, সেই ব্যয়ৰ পৰিমাণ লিখি ৰখা বা বিভিন্ন শিতানত খৰচ কৰোঁতে পোৱা ৰহিদ, বিল আদি সংৰক্ষণ কৰা। ই হ'ল এক নিৰ্দিষ্ট সময়ত হোৱা ব্যয়ৰ পৰিমাণৰ বিস্তৃত বিৱৰণ।

সচৰাচৰ বেছিভাগ মানুহে ব্যয় কৰা টকাৰ পৰিমাণৰ হিচাপ ৰাখিব নিবিচাৰে বা বহুতৰে মাজত সেই অভ্যাসটো থকা দেখা নাযায়। কেতিয়াবা খৰচৰ বাবে পৰিকল্পনা কৰিলেও খৰচৰ হিচাপ ৰখাৰ অভ্যাস নাথাকে।

তোমালোকে জেপ খৰছৰ (Pocket Money) বাবে যি পইছা পোৱা তাৰ খৰচৰ হিচাপ ৰাখানে? আকৌ যদি ৰাখা, লিখিত ভাবে নে মৌখিক ভাবে ৰাখা? যদি তুমি মন কৰা, বন্ধুবৰ্গক সোধা হয়তো বেছি ভাগেই উত্তৰ দিব যে তেওঁলোকে নাৰাখে। যদি ৰাখে মৌখিকভাৱেহে ৰাখে। অতি কম সংখ্যকেহে লিখিত ভাবে ৰাখে বুলি গম পাবা। যদি কাৰণটো জানিব বিছাৰা তেতিয়া হয়তো ক'ব এলাহ লগাৰ কথা বা প্ৰয়োজন অনুভৱ নকৰাৰ কথা। কিন্তু যদি হিচাপ ৰখা হয় তেতিয়া তাৰ পৰা যথেষ্ট সহায় হয়।

(i) হিচাপ ৰখাৰ সুবিধা বা গুৰুত্ব
(Advantages or Importance of Keeping record) :

যিকোনো দিশত ব্যয় কৰাৰ পাছত সেই ব্যয়ৰ পৰিমাণ লিখি ৰাখিলে যথেষ্ট সুবিধা হয়। সেই সুবিধাবোৰ হ'ল—

(i) ইয়াৰ যোগেদি কোন ভাগত কিমান ব্যয় বা খৰছ হৈছে তাক জানিব পাৰি।

(ii) হিচাপ ৰখাৰ বাবে এটা মাহৰ ব্যয়ৰ পৰিমাণৰ লগত আন এটা মাহৰ ব্যয়ৰ পৰিমাণ তুলনা কৰিবলৈ সহজ হয়।

(iii) পৰিয়ালৰ আয় সঠিক দিশত ব্যয় হৈছে নে নাই তাক জনাৰ লগতে ভৱিষ্যতৰ বাবে পৰিকল্পনা কৰাত সহায় হয়।

(iv) খৰচৰ হিচাপ ৰাখিলে আগতে পৰিশোধ কৰা বিল লৈ যদি কেতিয়াবা ভুল বুজা-বুজি হয় তাক দূৰ কৰাত সহায় হয়। ধৰা তোমাৰ বন্ধুৰ পৰা তুমি টকা ধাৰলৈ লৈছিলি আৰু ঘূৰাই দিলা। কিন্তু বন্ধুৱে পাহৰি যদি আকৌ বিচাৰে তেতিয়া লিখা থাকিলে তেওঁক দেখুৱাই দিব পাৰিবা। কিন্তু যদি লিখা নাথাকে তেতিয়া ভুল বুজা-বুজি হ'ব বা তুমি আকৌ দিব লগা হ'ব পাৰে।

(v) ইয়াৰ যোগেদি অযথা খৰছৰ পৰিমাণ কমাৰ পাৰি বা ৰোধ কৰিব পাৰি।

(ii) হিচাপ ৰখাৰ প্ৰণালী (ways of keeping Accounts)

হিচাপ দুই ধৰণেৰে ৰাখিব পাৰি, যেনে—

(১) দৈনিক খৰছৰ হিচাপ ৰাখি

(২) কেছবুকৰ জৰিয়তে।

(১) দৈনিক হিচাপ : এই প্ৰকাৰত এটা পৰিয়ালৰ বিভিন্ন দিশত হোৱা খৰচসমূহ এখন সাধাৰণ বহীত বা ডায়েৰীত লিখি ৰখা হয়। এনে কৰোঁতে বহীৰ এটা পৃষ্ঠাৰ এটা ফালত তাৰিখ লিখি আনটোত বিভিন্ন শিতানৰ খৰচসমূহ লিখা হয়। এইদৰে প্ৰত্যেক দিনৰ খৰচ লিখি শেষত সৰ্বমুঠ খৰচৰ হিচাপ উলিয়াব পাৰি। কিছুমান সামগ্ৰীৰ ক্ষেত্ৰত যদি খৰচ সপ্তাহত, পষেকত বা মাহেকত কৰা হয় তেনে কৰাত বেলেগ পৃষ্ঠাত লিখি ৰাখিব পাৰি। দৈনিক হিচাপ ৰখাৰ এক নমুনা সিপিঠিত দিয়া হৈছে।

পৰিয়ালৰ অৰ্থ পৰিচালনা

এটা পৰিয়ালৰ এদিনৰ হিচাপ আৰু এমাহৰ হিচাপৰ তালিকাৰ নমুনা

‘ক’

তাৰিখ	ক্র.নং.	সামগ্ৰী	পৰিমাণ	টকা
১.১০.১০	১	গাখীৰ	১ লিটাৰ	৩০.০০
	২	ব্ৰেড (সক)	১ টা	১০.০০
	৩	কল	৬ টা	২০.০০
	৪	পাছলি (তিনি ধৰণৰ)	১ কে.জি.	৭০.০০
	৫			
	S			

‘খ’

মাহ অক্টোবৰ	ক্র.নং.	সামগ্ৰী	পৰিমাণ	টকা
	১	চাউল	২০ কে.জি.	৮০০.০০
	২	দাইল	৫ কে.জি.	৪০০.০০
	৩	তেল	৪ লি.	৩৬০.০০
	৪	চাবোন, চাফ		৩০০.০০
	৫	নিমখ	১ কে.জি.	১২.০০
	৬			

(২) কেছ বুক (Cash book) :

পৰিয়াল এটাৰ খৰচৰ হিচাপ কেছবুকত (Cash book) লিখিও ৰাখিব পাৰি। ইয়াত এখন বহী লৈ বহীখনৰ এটা পৃষ্ঠাৰ বাওঁপিঠিত ‘ক্রেডিট’ অৰ্থাৎ পৰিয়াললৈ অহা আয়ৰ পৰিমাণ আৰু সোঁপিঠিত পৰিয়ালত হোৱা খৰচৰ পৰিমাণ লিখি ৰাখিব পাৰি।

এনে ধৰণৰ কেছবুক ৰাখিলে গৃহিণী গৰাকীয়ে পৰিয়ালটোলৈ কিমান পৰিমাণৰ টকা আহিছে, ক’ৰপৰা

আহিছে আৰু ক’ত ক’ত খৰচ হৈছে ইত্যাদি নানান কথা জানিব পাৰিব। ইয়াৰ উপৰিও যদি কোনো দিশত ভৱাতকৈ বেছি খৰচ হয়, তাকো কৰ্ত্তন কৰাত সহায় হয়। কেছবুকৰ যোগেদি আয় আৰু ব্যয়ৰ মাজত সমতা স্থাপন কৰাত, ভৱিষ্যতৰ বাবে সঞ্চয় কৰিবলৈও সহায়ক হয়।

এই কেছবুক বজাৰত কিনিবলৈ পোৱা যায় য’ত, সুন্দৰকৈ ‘আয়’ আৰু ‘ব্যয়’ৰ দুটা দিশ প্ৰিণ্ট কৰা থাকে। আমি ৰেজিষ্টাৰ বহী ব্যৱহাৰ কৰিও এনে

হিচাপ ৰাখিব পাৰো, কেছবুক লিখাৰ এটা নমুনা তলত দাঙি ধৰা হৈছে।

আয় (ক্রেডিট)			ব্যয় (ডেবিট)		
তাৰিখ	শিতান	পৰিমাণ	তাৰিখ	শিতান	পৰিমাণ
				পেট্র'ল	৫০০
১.১০.১০	আগৰ মাহৰ পৰা অহা টকা	১০০০	২.১০.১০		
			৪.১০.১০	খাদ্য সামগ্ৰী	৮,০০০
			৫.১০.১০	ঘৰভাড়া	৩,৫০০
৩.১০.১০	বেতন	২৫,০০০	৭.১০.১০	মাছুল (Fees)	৩,০০০
			৮.১০.১০	শাক-পাছলি	১,০০০
				ফলমূল	
				অন্যান্য গেছ আদি	
২৫.১০.১০	বেঞ্চৰ পৰা উলিওৱা টকা	২,০০০		পেট্র'ল	৫০০
			১০.১০.১০	কাগজৰ বিল	২০০
			১৫.১০.১০	অন্যান্য	১,৫০০
			১৮.১০.১০	খাদ্য	৪,৫০০
				মাছ, মাংস	
					
			২৬.১০.১০	L.I.C. প্ৰিমি.	১,৫০০
				আন খৰছ	২,৫০০
				(পেট্র'ল)	
				ৰাহি	১,২০০
মুঠ		২৮,০০০			২৮,০০০

ওপৰত উল্লেখ কৰা দুইটা ধৰণেৰে খৰচৰ
হিচাপ ৰাখিব পাৰি। কেনেকৈ পৰিয়ালৰ আয় খৰচ
হৈছে নমুনা কেইখন লক্ষ্য কৰিলে দেখিবলৈ পাবা।

তোমালোকেও এনে ধৰণেৰে খৰচৰ পৰিমাণ লিখি
ৰাখিব পাৰা।

মূলভাৰ

- ☆ পৰিয়ালৰ বাজেট হ'ল 'আয়' ব্যয় কৰিবৰ বাবে আগতিয়াকৈ কৰা পৰিকল্পনা।
- ☆ বাজেট প্ৰস্তুত কৰাৰ লক্ষ্য হ'ল পৰিয়ালৰ আয় চাই ব্যয় কৰা অৰ্থাৎ আয় আৰু ব্যয়ৰ মাজত সমতা স্থাপন কৰা।
- ☆ পৰিয়ালৰ অৰ্থ পৰিচালনা কৰাত বাজেটে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে।
- ☆ বাজেট প্ৰস্তুত কৰাৰ পাঁচটা স্তৰ বা ঢাপ আছে, পৰিয়ালৰ হিচাপ হ'ল নিৰ্দিষ্ট সময়ত পৰিয়াললৈ অহা আয় আৰু ব্যয় কৰা পৰিমাণৰ এক লিখিত ৰূপ।
- ☆ হিচাপ প্ৰণালীবদ্ধভাৱে দুই ধৰণেৰে ৰাখিব পাৰি— (ক) দৈনিক হিচাপ (খ) কেছবুকৰ যোগেদি।
- ☆ হিচাপ ৰাখিলে পৰিয়ালৰ এটা নিৰ্দিষ্ট সময়ত কোন কোন শিতানত কিমান পৰিয়ালৰ খৰচ হৈছে তাৰ বিষয়ে জনাত সহায় হয়।
- ☆ পৰিয়ালৰ লক্ষ্যসমূহ পূৰণ হোৱাত হিচাপে যথেষ্ট সহায় কৰে।